

Μπέρολτ Μπρέχτ

Η ΑΝΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ ΓΡΙΑ*

Η ΓΙΑΓΙΑ ΜΟΥ ΗΤΑΝ έβδομήντα δύο χρονών όταν πέθανε ο παππούς μου. Ό παππούς είχε, σε μιὰ μικρή πόλη τῆς Βάδης, ένα λιθογραφείο πού τὸ δούλεψε, μὲ δυο-τρεις βοηθοὺς, ὡς τὸ θάνατό του. Ἡ γιαγιά κρατοῦσε μόνη τῆς, χωρὶς ὑπηρέτρια, τὸ νοικοκυριό, συγύριζε τὸ παλιό, έτοιμόροπο σπίτι καὶ μαγείρευε γιὰ τοὺς άντρες καὶ τὰ παιδιὰ.

Ἦταν μιὰ κοντούλα, λιπόσαρκη γυναίκα, μὲ ζωηρὰ μάτια σὰν τῆς σαύρας ἀλλὰ ἀργόσυρτη φωνή. Μὲ πολὺ πενιχρὰ μέσα εἶχε ἀναθρέψει πέντε παιδιὰ ἀπὸ τὰ έπτά πού εἶχε φέρει στὸν κόσμο. Γι' αὐτό, μὲ τὰ χρόνια, εἶχε κι ἄλλο κοντύνει.

Ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς, οἱ δύο κόρες τῆς πῆγαν στὴν Ἀμερική, καὶ οἱ δύο γιοὶ τῆς ἔφυγαν κι αὐτοὶ γιὰ κάπου ἄλλοῦ. Μονάχα ὁ μικρότερος, πού ἦταν φιλάσθενος, ἔμεινε στὴ μικρὴ πόλη. Ἐγινε τυπογράφος κι ἔφτιαξε μιὰ πολυμελέστατη οἰκογένεια.

Ἐτσι, μὲ τὸ θάνατο τοῦ παπποῦ, ἔμεινε ἡ γιαγιά ὀλομόναχη στὸ σπίτι.

Τὰ παιδιὰ τῆς ἀντάλλαξαν ἐπιστολές μεταξύ τους γιὰ τὸ τί θὰ κάνανε μὲ τὴ γιαγιά. Τὸ ένα ἀπ' αὐτὰ μποροῦσε νὰ τὴν πάρει στὸ σπίτι του, καὶ ὁ τυπογράφος ἤθελε νὰ μετακομίσει μὲ τοὺς δικούς του στὸ σπίτι τῆς. Ἡ γριά ὅμως δὲν ἤθελε ν' ἀκούσει κουβέντα γιὰ καμιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς προτάσεις. Θὰ δεχόταν μονάχα μιὰ μικρὴ οἰκονομικὴ ὑποστήριξη ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς πού θὰ ἦταν σὲ θέση νὰ τῆς τὴν προσφέρουν. Τὸ λιθογραφείο, πού ἦταν πρὸ πολλοῦ ἀπαρχαιωμένο, ὄχι μόνο δὲν ἀπέφερε σχεδὸν τίποτα, ὅταν πουλήθηκε, ἀλλὰ ἄφησε καὶ χρέη.

Τὰ παιδιὰ τῆς ἔγραφαν ὅτι δὲν μποροῦσε πάντως νὰ ζεῖ ὀλομόναχη, ὅμως καθὼς ἐκείνη δὲν συμφωνοῦσε διόλου, ὑποχώρησαν καὶ τῆς ἔστελναν κάθε μῆνα λίγα χρήματα. Ἄλλωστε, σκέφτηκαν, ὁ τυπογράφος ἔμενε στὴν ἴδια μικρὴ πόλη.

Ὁ τυπογράφος, λοιπόν, ἀνέλαβε ἐπίσης νὰ πληροφορεῖ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τ' ἀδέλφια του γιὰ τὴ μάνα τους. Οἱ ἐπιστολές του πρὸς τὸν πατέρα μου κι αὐτὰ πού ἔμαθε ὁ ἴδιος ὁ πατέρας μου μὲ τὴν εὐκαιρία μιᾶς ἐπίσκεψῆς του στῆς γιαγιάς καθὼς καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν κηδεῖα τῆς, δύο χρόνια ἀργότερα, μοῦ ἐπιτρέπουν νὰ σχηματίσω μιὰ εἰκόνα γιὰ τὸ τί συνέβη μέσα στὰ δύο ἐκεῖνα χρόνια.

Φαίνεται πὼς ὁ τυπογράφος δυσανεστήθηκε ἐξαρχῆς πού ἡ γιαγιά μου ἀρνήθηκε νὰ τὸν πάρει στὸ σπίτι τῆς πού ἦταν ἀρκετὰ μεγάλο κι ἔρημο πιά. Ζοῦσε μὲ τὰ τέσσερα παιδιὰ του σ' ἓνα τριάρι. Ἡ γριά ὅμως διατηροῦσε γενικὰ πολὺ χαλαρὲς σχέσεις μαζί του. Κάθε Κυριακὴ ἀπόγευμα καλοῦσε τὰ παιδιὰ γιὰ καφέ, κι αὐτὸ ἦταν οὐσιαστικὸ ὄλο κι ὄλο.

Ἐπισκεπτόταν τὸν γιό τῆς μία ἢ δύο φορὲς τὸ τρίμηνο καὶ βοηθοῦσε τὴ νύφη τῆς νὰ φτιάξει μαρμελάδες. Ἐνιωθε πάρα πολὺ στενόχωρα στὴ μικρὴ κατοικία τοῦ τυπογράφου, αὐτὸ τουλάχιστον συμπεράνε ἡ νεαρὴ γυναίκα ἀπὸ κάποιες συζητήσεις τους. Ἀναφέροντάς τα ὁ τυπογράφος δὲν κρατήθηκε νὰ μὴ βάλει στὸ τέλος κι ἓνα θαυμαστικὸ.

Ὅταν ὁ πατέρας μου τὸν ρώτησε σ' ἓνα γράμμα του τί ἔφτιαχνε ἡ γριά, ἐκεῖνος ἀπάντησε κοφτὰ πὼς πήγαινε στὸν κινηματογράφο.

Ἐδῶ πρέπει νὰ καταλάβει κανεὶς πὼς κάτι τέτοιο δὲν ἦταν τότε σύνηθες, τουλάχιστον γιὰ τὰ μάτια τῶν παιδιῶν τῆς. Ὁ κινηματογράφος πρὶν τριάντα χρόνια δὲν ἦταν ἀκόμη αὐτὸ πού εἶναι σήμερα. Ἐπρόκειτο γιὰ ἄθλιους, ἀποπνικτικούς χώρους πού λειτουργοῦσαν συχνὰ σὲ παλαιὲς αἵθουσες ὅπου ἔπαιζαν ἄλλοτε τσουνία, μὲ φανταχτερὲς ἀφίσες στὴν εἴσοδο, πού εἰκόνιζαν φόνους καὶ δράματα πάθους. Κατ' οὐσίαν ἐκεῖ σύχναζαν μόνο μεράκια ἢ, γιὰ τὸ σκοτάδι, ζευγαράκια. Μιὰ γριά γυναίκα μόνη τῆς ἐκεῖ μέσα θὰ πρέπει

σίγουρα να προκαλοῦσε ζωηρὴ ἐντύπωση.

Ὅμως τὸ ὅτι πῆγγαινε στὸν κινηματογράφο εἶχε καὶ μιὰν ἄλλη ἀνάρμοστη πλευρά. Μπορεῖ βέβαια νὰ ἦταν τὸ εἰσιτήριο φτηνό, ὥστόσο, ἐπειδὴ ἔβαζαν αὐτὴ τὴν ἀπόλαυση στὴν ἴδια μοίρα μὲ τὶς λιχουδιές, ὁ κινηματογράφος σήμαινε «πεταμένα λεφτά». Καὶ τὸ νὰ σκορπάει κανεὶς ἔτσι τὰ λεφτά του δὲν ἦταν ἀποδεκτό.

Ἐπιπλέον ἡ γιαγιά μου ὄχι μόνον δὲν διατηροῦσε τακτικὲς ἐπαφὲς μὲ τὸν γιό της, ἀν καὶ κατοικοῦσαν στὴν ἴδια πόλη, ἀλλὰ οὔτε κι ἐπισκεπτόταν ἢ προσκαλοῦσε κανέναν ἀπὸ τοὺς γνωστούς της. Δὲν πατοῦσε ποτὲ στὶς συγκεντρώσεις γιὰ καφέ τῆς μικρῆς πόλης. Ἀπεναντίας σύχναζε στὸ ἐργαστήρι ἐνὸς τσαγκάρη, σ' ἓνα φτωχικὸ καὶ μάλιστα ἀρκετὰ κακόφημο δρομάκι ὅπου ρεμπέλευαν, κυρίως τ' ἀπογεύματα, κάθε λογῆς ὄχι ἰδιαίτερα εὐυπόληπτες ὑπάρξεις, ἀνεργες γκαρσόνες κι ἀργόσχολοι παραγιοί. Ὁ τσαγκάρης ἦταν ἓνας μεσόκοπος ἄντρας ποὺ εἶχε ἀλωνίσει ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη χωρὶς νὰ καταφέρει τίποτα. Ἔλεγαν μάλιστα πὼς ἔπινε. Πάντως δὲν ἦταν γιὰ νὰ τὸν συναναστρέφεται ἡ γιαγιά μου.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ εἶχε ἐπισημάνει στὴ μητέρα του ὁ τυπογράφος, ὅπως μᾶς ἔγραψε σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του, ἀλλὰ εἶχε πάρει μιὰ ὠραία ψυχρολουσία. «Κάτι ἔχει δεῖ κι αὐτὸς στὴ ζωὴ του», ἦταν ἡ ἀπάντησή της καὶ μ' αὐτὴν ἔκλεισε τὴ συζήτηση. Δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ κουβεντιάζεις μὲ τὴ γιαγιά γιὰ θέματα ποὺ δὲν ἤθελε νὰ συζητήσει.

Γύρω στὸ ἐξάμηνο μετὰ τὸ θάνατο τοῦ παπποῦ, ἔγραψε ὁ τυπογράφος στὸν πατέρα μου πὼς ἡ μητέρα τους ἔτρωγε πιά, μέρα παρὰ μέρα, στὸ πανδοχεῖο.

Τί εἶδηση κι αὐτή!

Ἡ γιαγιά ποὺ μιὰ ζωὴ ὀλόκληρη μαγεῖρευε γιὰ μιὰ ντουζίνα νοματαίους καὶ δὲν ἔτρωγε παρὰ ἀποφάγια, ἔτρωγε πιά στὸ πανδοχεῖο! Μὰ τί τὴν εἶχε πιάσει;

Λίγο ἀργότερα, ἓνα ἐπαγγελματικὸ ταξίδι ἔφερε τὸν πατέρα μου στὰ μέρη τῆς μητέρας του, ποὺ πῆγε νὰ τὴ δεῖ.

Τὴ βρῆκε πάνω ποὺ ἐτοιμαζόταν νὰ βγεῖ ἔξω. Ἔβγαλε τὸ καπέλο της καὶ τὸν φίλιψε ἓνα ποτήρι κόκκινο κρασί καὶ παξιμάδι. Ἔδειχνε πολὺ ἰσορροπημένη, οὔτε ἰδιαίτερα ἐκδηλωτικὴ, μὰ οὔτε καὶ ἰδιαίτερα σιωπηλὴ. Ρώτησε γιὰ τὰ νέα μας χωρὶς, εἶναι ἀλήθεια, νὰ ἐπιμείνει πάρα πολὺ σ' αὐτό, καὶ θέλησε κυρίως νὰ μάθει ἀν ὑπῆρχαν κεράσια γιὰ τὰ παιδιά. Ἦταν ἡ ἴδια ὅπως πάντα. Στὸ δωμάτιο βασίλευε φυσικὰ σχολαστικὴ καθαριότητα, καὶ ἡ γιαγιά ἔδειχνε καλὰ στὴν ὑγεία της.

Τὸ μόνον ποὺ ἄφησε νὰ διαφανεῖ ἡ μεταστροφή τῆς ζωῆς της ἦταν ὅτι δὲν θέλησε νὰ πάει μὲ τὸν πατέρα μου στὸ νεκροταφεῖο γιὰ νὰ ἐπισκεφτεῖ τὸν τάφο τοῦ συζύγου της. «Μπορεῖς νὰ πᾶς μονάχος σου», τοῦ εἶπε παρεμπιπτόντως. «Εἶναι ὁ τρίτος στ' ἀριστερά, στὴν ἐνδέκατη σειρά. Ἐγὼ ἔχω νὰ βγῶ».

Ὁ τυπογράφος ἐξήγησε μετὰ πὼς θὰ εἶχε ἀσφαλῶς νὰ πάει στοῦ τσαγκάρη της, κι ἔκανε πολλὰ παράπονα.

«Ἐγὼ νὰ κάθομαι ἐδῶ, σ' αὐτὴ τὴν τρύπα, μὲ τοὺς δικούς μου, καὶ νὰ μὴ δουλεύω πιά παρὰ πέντε ὥρες, καὶ μάλιστα κακοπληρωμένες, καὶ νὰ ἔχω καὶ τὸ ἄσθμα ἀπὸ πάνω ποὺ ξαναρχίζει νὰ μὲ ταλαιπωρεῖ, τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ σπίτι στὴν κεντρικὴ ὁδὸ παραμένει ἄδειο».

Ὁ πατέρας μου εἶχε πιάσει δωμάτιο στὸ πανδοχεῖο μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ἡ μητέρα του θὰ τὸν καλοῦσε νὰ μείνει μαζί της, ἔτσι γιὰ τὰ μάτια τουλάχιστον τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἐκεῖνη δὲν ἔκανε καμιὰ νύξη γι' αὐτό. Κι ὅμως, ἀκόμα καὶ τὸν καιρὸ ποὺ τὸ σπίτι ἦταν γεμάτο, ἡ μητέρα του πάντοτε τὸν κάκιζε ὅταν δὲν ἔμεινε μαζί τους παρὰ ξόδευε τὰ λεφτά του στὸ ξενοδοχεῖο.

Ἡ γιαγιά ἔδειχνε ὥστόσο νὰ ἔχει βάλει τελεία καὶ παύλα στὴν οἰκογενειακὴ της ζωὴ καὶ νὰ πῆρε καινούργιους δρόμους, τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ ζωὴ της ἔκλεινε πρὸς τὰ κάτω. Ὁ πατέρας μου, ποὺ ἦταν δεινὸς χαριτολόγος, τὴ βρῆκε «πολὺ ζωηρὴ» καὶ εἶπε στὸν θεῖο μου ν' ἀφήσει τὴ γριά νὰ κάνει ὅ,τι θέλει.

Ὅμως τί ἤθελε ἡ γιαγιά;

Τὸ πρῶτο πράγμα ποὺ ἀναφέρθηκε στὴ συνέχεια εἶναι πὼς ἡ γιαγιά εἶχε νοικιάσει ἓνα μπρὲκ καὶ εἶχε πάει ἐκδρομὴ, μιὰ συνηθισμένη Πέμπτη. Τὸ μπρὲκ ἦταν μιὰ μεγάλη ἄμαξα, μὲ ψηλοὺς τροχοῦς, ποὺ τὴν ἔσερναν δύο ἄλογα, καὶ μποροῦσε νὰ μεταφέρει οἰκο-

γένειες όλόκληρες. Μερικές σπάνιες φορές, όταν εμείς, τὰ ἐγγόνια της, τὴν ἐπισκεπτόμασταν, νοίκιαζε ὁ παππούς ἕνα μπρέκ. Ἡ γιαγιά ἔμενε πάντοτε στὸ σπίτι. Μὲ μιὰ περιφρονητικὴ κίνηση τοῦ χεριοῦ της, ἀρνιόταν νὰ ἔρθει μαζί μας.

Μετὰ τὸ μπρέκ ἦρθε τὸ ταξίδι στὸ Κ., μιὰ μεγαλύτερη πόλη, γύρω στὶς δύο ὥρες ταξίδι μὲ τὸ σιδηρόδρομο. Τὴ μέρα ἐκείνη εἶχε ἱππικούς ἀγῶνες στὸ Κ., καὶ σ' αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς ἱπποδρομίες πῆγε ἡ γιαγιά.

Ὁ τυπογράφος ἦταν πιὰ πέρα γιὰ πέρα θορυβημένος. Ἦθελε νὰ συμβουλευτεῖ ἕναν γιατρό. Ὁ πατέρας μου κούνησε τὸ κεφάλι του ἅμα διάβασε τὸ γράμμα, ἀλλὰ ἀρνήθηκε νὰ καλέσουν γιατρό.

Ἡ γιαγιά μου δὲν εἶχε πάει μόνη της στὸ Κ. Εἶχε πάρει μαζί της μιὰ κοπέλα ποὺ ἀγαθόφερνε, ὅπως ἔγραφε ὁ τυπογράφος, τὴν κοπέλα ποὺ βοήθησε στὴν κουζίνα τοῦ πανδοχείου ὅπου ἔτρωγε ἡ γιαγιά μέρα παρὰ μέρα.

Ἀπὸ τὴ μέρα ἐκείνη, ἄρχισε αὐτὴ ἡ «λειψή» νὰ παίζει ἕνα ρόλο στὴ ζωὴ τῆς γιαγιάς μου. Ἡ γιαγιά ἔμοιαζε νὰ ἔχει χάσει τὰ μυαλά της μὲ δαύτη. Τὴν ἔπαιρνε μαζί της στὸν κινηματογράφο καὶ στοῦ τσαγκάρη, ὁ ὁποῖος ἐμφανιζόταν κοντὰ σ' ἄλλα κι ὡς σοσιαλοδημοκράτης, καὶ κυκλοφοροῦσε ἡ φήμη πὼς οἱ δύο γυναῖκες χαρτοπαίζανε στὴν κουζίνα, πίνοντας καὶ κανένα ποτήρι κοκκινέλι.

«Νὰ τώρα ποὺ ἀγόρασε τῆς “λειψῆς” καὶ καπέλο μὲ τριαντάφυλλα», ἔγραφε ὁ τυπογράφος ἀπελπισμένος. «Καὶ ἡ Ἄννα μας νὰ μὴν ἔχει φόρεμα γιὰ τὴν πρώτη της μετάληψη!»

Τὰ γράμματα τοῦ θείου μου κατάντησαν τελείως ὑστερικά, ἀφοῦ πιὰ δὲν ἔκαναν λόγο παρὰ γιὰ «τὴν ἀναξιοπρεπῆ συμπεριφορὰ τῆς ἀγαπημένης μας μητέρας» καὶ δὲν ἀναφέρονταν τίποτ' ἄλλο. Τὴ συνέχεια τὴν ἔμαθα ἀπὸ τὸν πατέρα μου.

Ὁ πανδοχέας τοῦ εἶχε ἐκμυστηρευτεῖ, κλείνοντάς του τὸ μάτι: «Ἡ κυρία Μπ. τὸ γλεντάει τώρα μιὰ χαρὰ, καθὼς λένε».

Στὴν πραγματικότητα, ἀκόμα καὶ στὰ τελευταῖα της χρόνια, ἡ γιαγιά μου δὲν ἔζησε μέσα σὲ ἰδιαίτερη καλοπέραση. Ὅποτε δὲν ἔτρωγε στὸ πανδοχεῖο, ἐτοίμαζε συνήθως μόνο κάτι πρόχειρο μὲ ἀβγά, ποὺ τὸ ἔτρωγε μαζί μὲ λίγο καφέ, καὶ προπαντὸς μὲ τ' ἀγαπημένα της παξιμάδια. Ἀπὸ πάνω κερνοῦσε τὸν ἑαυτό της κι ἕνα ποτηράκι φτηνὸ κοκκινέλι σὲ κάθε γεῦμα. Τὸ σπίτι της τὸ κρατοῦσε μὲς στὴν πᾶστρα, καὶ ὄχι μόνο τὴν κρεβατοκάμαρα καὶ τὴν κουζίνα ποὺ χρησιμοποιοῦσε κυρίως. Ἐντούτοις ὑποθήκευσε τὸ σπίτι της ἐν ἀγνοίᾳ τῶν παιδιῶν της. Ποτέ μας δὲν καταφέραμε νὰ μάθουμε τί τὰ ἔκανε τὰ λεφτά. Φαίνεται ὅτι τὰ ἔδωσε στὸν τσαγκάρη. Μετὰ τὸ θάνατό της, αὐτὸς ἐγκαταστάθηκε σὲ ἄλλη πόλη ὅπου ἄνοιξε, λένε, ἕνα μεγαλύτερο κατάστημα ὑποδημάτων ἐπὶ μέτρω.

Θεωρώντας καλύτερα τὰ πράγματα, ἡ γιαγιά ἔζησε δύο διαδοχικὲς ζωές. Τὴ μία, τὴν πρώτη, ὡς κόρη, σύζυγος καὶ μητέρα, καὶ τὴ δεύτερη ἀπλῶς ὡς κυρία Μπ., ἕνα καταμύναχο ἄτομο, δίχως ὑποχρεώσεις καὶ μὲ πενιχρὰ ἀλλὰ ἐπαρκῆ μέσα. Ἡ πρώτη ζωὴ της κράτησε γύρω στὶς ἔξι δεκαετίες, καὶ ἡ δεύτερη ὄχι παραπάνω ἀπὸ δύο χρόνια.

Ὅπως ἔμαθε ὁ πατέρας μου, ἡ γιαγιά, τοὺς τελευταίους ἕξι μῆνες τῆς ζωῆς της, εἶχε ἐπιτρέψει στὸν ἑαυτό της ὀρισμένες ἐλευθερίες ποὺ τὰ φυσιολογικὰ ἄτομα δὲν γνωρίζουν. Ἦταν, λόγου χάριν, ἱκανὴ νὰ ξυπνάει, τὸ καλοκαίρι, στὶς τρεῖς τὸ πρωὶ καὶ νὰ κόβει βόλτες στοὺς ἔρημους δρόμους τῆς μικρῆς πόλης ποὺ τὴν εἶχε ὀλόδικιά της. Καὶ τὸν πᾶστορα ποὺ τὴν ἐπισκέφτηκε γιὰ νὰ τῆς κρατήσῃ συντροφιά μὲς στὴ γερωντικὴ της μοναξιά, ἡ γιαγιά τὸν προσκάλεσε, ὅπως γενικὰ φημολογεῖται, στὸν κινηματογράφο!

Δὲν ζοῦσε καθόλου μὲς στὴ μοναξιά. Στοῦ τσαγκάρη μαζεύονταν, κατὰ τὰ φαινόμενα, πολὺ κεφᾶτοι ἄνθρωποι, καὶ στηνόταν γερὸ κουβεντολόι. Τὴ γιαγιά τὴν περιέμενε ἐκεῖ μόνιμα μιὰ μπουκάλα κοκκινέλι κι ἔπινε τὸ ποτηράκι της, τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἄλλοι γλωσσοτρώγανε καὶ κακολογοῦσαν τὶς εὐυπόληπτες ἀρχές τῆς πόλης. Αὐτὸ τὸ κόκκινο κρασὶ τὸ φυλάγανε γι' αὐτὴν, ὅμως ἡ γιαγιά ἔφερνε πότε πότε στὴν παρέα δυνατότερα ποτά.

Πέθανε ἐντελῶς ἀπροσδόκητα, κάποιον φθινοπωρινὸ ἀπόγευμα, στὴν κρεβατοκάμαρά της ἀλλὰ ὄχι στὸ κρεβάτι της, παρὰ στὴν ξύλινη καρέκλα, πλάι στὸ παράθυρο. Εἶχε προσκαλέσει τὴ «λειψή» γιὰ τὸν κινηματογράφο, τὸ βράδυ, κι ἔτσι εἶχε τὴν κοπέλα κοντὰ της ὅταν πέθανε. Ἦταν ἑβδομήντα τεσσάρων χρονῶν.

Είδα μιὰ φωτογραφία της πού τὴν εἶχαν τραβήξει γιὰ τὰ παιδιά της καὶ τὴ δείχνει στὸ νεκροκρέβατό της.

Βλέπεις ἕνα μικροσκοπικὸ προσωπάκι, μὲ πολλὲς ρυτίδες κι ἕνα λεπτόχειλο ἀλλὰ φαρδὸ στόμα. Ὅλα πάνω της ἦταν μικρὰ ἀλλὰ διόλου μικροπρεπῆ. Εἶχε γευτεῖ πλέρια καὶ τὴ μακρόχρονη ὑποτέλειά της καὶ τὸ σύντομο διάστημα τῆς ἐλευθερίας, καὶ εἶχε πιεῖ μέχρι τὸν πάτο ἀπὸ τὸ ποτήρι τῆς ζωῆς.

* Τίτλος πρωτοτύπου «Die unwürdige Greisin», *Kalendergeschichten*, ἐκδ. Rowohlt (rororo Taschenbuch), 1962, σσ. 114-120.

Ἡ μετάφραση αὐτὴ ἔχει δημοσιευτεῖ καὶ στὸ περιοδικὸ *AKTH*, ἔτος ΙΓ', τχ 49, χειμῶνας 2001, σσ. 25-30.

Μπρέχτ Μπέρολτ (Bertolt Brecht, Ἄουγκσμπουργκ/Βαυαρία 1898 – Ἀνατολικὸ Βερολίνο 1956)· διάσημος γερμανὸς δραματογράφος ἀλλὰ καὶ σκηνοθέτης καὶ ποιητής. Σπούδασε ἰατρικὴ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου (1917-21). Στὸν Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο ὑπῆρξε ὡς νοσοκόμος. Τὸ 1918 ἔγραψε τὸ πρῶτο θεατρικὸ ἔργο του μὲ τὸν τίτλο *Βάαλ* (*Baal*) καὶ τὸ 1921 τὸ ἔργο *Στὴ ζούγκλα τῶν πόλεων* (*Im Dickicht der Städte*). Τὸ 1923 προσλήφθηκε βοηθὸς σκηνοθέτη στὸ *Γερμανικὸ Θέατρο* τοῦ Βερολίνου ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Μάξ Ράινχαρτ (Max Reinhardt, 1873-1943) καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴν πρωσικὴ αὐτὴ μεγαλούπολη. Τὸ 1927 συνεργάστηκε μὲ τὸν Ἔρβιν Πισκάτορ (Erwin Piscator, 1893-1966). Τὸ 1928 προσάρμοσε μὲ δικούς του στίχους τὴν Ὀπερα τοῦ ζητιάνου (1728) τοῦ Τζὼν Γκράι (John Gray, 1685-1732), ἡ ὁποία, μελοποιημένη ἀπὸ τὸν Κούρτ Βάιλ (Kurt Weill, 1900-1950), ὑπὸ τὸν τίτλο *Ἡ ὄπερα τῆς πεντάρας* (*Die Dreigroschenoper*), προκάλεσε αἰσθησιὴ στὸ Βερολίνο καὶ ἐπηρέασε τὴν παγκόσμια σκηνὴ τοῦ μιούζικαλ. Τὴν ἴδια χρονιά γνώρισε τὸν συνθέτη Χὰνς Ἀϊσλερ (Hans Eisler, 1898-1962), πού μελοποίησε πάρα πολλὰ ποιήματά του. Ἐπόμενο μουσικὸ ἔργο του ἦταν τὸ 1930 τὸ *Ἀκμὴ καὶ παρακμὴ τῆς πόλης Μαχαγκόνου* (*Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny*) καὶ πάλι σὲ μουσικὴ τοῦ Βάιλ. Τὸ 1929 παντρεύτηκε σὲ δεῦτερο γάμο τὴν ἠθοποιὸ Χελένε Βάιγκελ (Helene Weigel, 1900-1971), ἐνῶ σὲ πρῶτο εἶχε συζευχθεῖ τὴν τραγουδίστρια τῆς ὄπερας Μαριάννε Τσόφ (Zoff). Ἀπέκτησε δύο κόρες καὶ δύο γιούς. Λόγω ἀντίθεσής του πρὸς τὸ ναζιστικὸ καθεστῶς, μετανάστευσε τὸ 1933 στὴν Ἑλβετία καὶ στὴ Γαλλία καὶ ἀπὸ τὸ 1934 στὴν πόλη Σβέντμποργκ τῆς Δανίας. Τὴν περίοδο 1936-39 ὑπῆρξε συνεχδότης τοῦ περιοδικοῦ *Das Wort* (Μόσχα) [Ἡ λέξη]. Προκειμένου νὰ ἀποφύγει τὴν εἰσβολὴ τῶν ναζιστικῶν στρατευμάτων στὴ Σκανδιναβία, πέρασε τὸ 1939 στὴ Σουηδία. Τὸ 1940 κατέφυγε στὴ Φιλανδία καὶ τελικὰ τὸ 1941 στὴς Η.Π.Α., ἀφοῦ διέσχισε τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωσι. Θύμα τῶν διώξεων πού ἐξάπλωσε ὁ μακαρθισμὸς στὴν Ἀμερικὴ, μετοίκισε τὸ 1947 στὴ Ζυρίχη καὶ ἀπὸ τὸ 1948 ἐγκαταστάθηκε ὀριστικὰ στὸ Ἀνατολικὸ Βερολίνο, ἀνταποκρινόμενος στὴν πρόσκληση πού του ἔγινε ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ καθεστῶς τῆς τότε Ἀνατολῆς Γερμανίας. Τὸ 1949 ἴδρυσε τὸν πασίγνωστο θίασο τοῦ *Μπερλίнер Ἀνσάμπλ* (*Berliner Ensemble*), τὸν ὁποῖο καὶ διηύθυνε μέχρι τὸν θάνατό του. Σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸ παραδοσιακὸ θέατρο, στὸ ὁποῖο ὁ ἠθοποιὸς καλεῖται νὰ ταυτιστεῖ μὲ τὸν ἥρωα πού ὑποδύεται, δημιούργησε τὸ «ἐπικὸ θέατρο», στὸ ὁποῖο ὁ ἠθοποιὸς διδάσκεται νὰ μὴν ταυτίζεται μὲ τὸ πρόσωπο πού ἐρμηνεύει – πρόκειται γιὰ τὴν περίφημη μπρεχτικὴ ἀποστασιοποίηση –, ὁ δὲ θεατὴς καλεῖται νὰ παρατηρεῖ τὰ ἐπὶ τῆς σκηνῆς δρῶμενα μὲ ἀντικειμενικὸ καὶ κριτικὸ βλέμμα. Ἐγραψε ἐπίσης ποίηση (*Ἐλεγείες τοῦ Μπύκοφ*) καὶ μικρὰ πεζὰ (*Ἱστορίες τοῦ κυρίου Κόινερ*). Τὴν περίοδο 1937-45 ἔγραψε τὰ σπουδαιότερα θεατρικὰ ἔργα του. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τὰ ἑξῆς: *Μάνα Κουράγιο καὶ τὰ παιδιά της* (*Mutter Courage und ihre Kinder*, 1936-39), *Ἡ ζωὴ τοῦ Γαλιλαίου* (*Leben des Galilei*, 1937-39), *Ὁ καλὸς ἄνθρωπος τοῦ Σετσουάν* (*Der gute Mensch von Sezuan*, 1935-41), *Ὁ κύριος Πούντιλα καὶ ὁ ὑπῆρέτης του Μάτι* (*Herr Puntilla und sein Knecht Matti*, 1940), *Ἡ ἄνοδος καὶ ἡ πτώση τοῦ Ἄρτουρο Οὔι* (*Der aufhaltsame Aufstieg des Arturo Ui*, 1941), *Τὰ ὄραματα τῆς Σιμόνης Μασάρ* (*Die Gesichte der Simone Machard*, 1940-43), *Ὁ Σβέικ στὸν Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο* (*Schweyk im Zweiten Weltkrieg*, 1942-43), *Ὁ καυκασιανὸς κύκλος μὲ τὴν κιμωλία* (*Der kaukasische Kreidekreis*, 1942-43). (Σ.τ.Μ.)